

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТЕЦЕНКО Анастасія Сергіївна

УДК 821.133.1.-31.09“19”:[2-543.7+781.4](043)

**СПОВІДАЛЬНА МОДАЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО РОМАНУ
ДОБИ МОДЕРНІЗМУ: ДІАЛОГ ЛІТЕРАТУРИ ТА МУЗИКИ**

10.01.04 – література зарубіжних країн

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії світової літератури імені професора Валентини Іванівни Фесенко Київського національного лінгвістичного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор філологічних наук, доцент
ПАВЛЕНКО Юлія Юхимівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
доцент кафедри теорії та історії світової літератури
імені професора В. І. Фесенко.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПРОНКЕВИЧ Олександр Вікторович,
Чорноморський державний університет імені Петра
Могили, професор кафедри романо-германської філології,
директор Інституту філології;

кандидат філологічних наук,
КОБЧІНСЬКА Олена Іванівна,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри зарубіжної літератури.

Захист відбудеться 6 грудня 2019 року о 13:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.054.06 Київського національного лінгвістичного університету (03150, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73, кім. 404)

Із дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03150, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73, кім. 313)

Автореферат розісланий «_05_» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. Е. Шульгун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сповідь перебуває у фокусі наукової, мистецької та релігійної уваги як одна з найбільш інтимних й антропологічно значимих тем сучасності. Інтерес до її вивчення та осмислення у площині художнього тексту зумовлений логікою теоретико-літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття, позначеного сплеском теоретичної уваги до поезики особистісного письма (Ж. Гюсдорф, Ж. Руссе, М. Бланшо, А. Жірап), до проблеми автофікціональності художнього тексту (Ф. Лежен) та конструювання наративної ідентичності (Ж. Женетт, П. Рікер). Заглиблення суб'єкта сповіді у таємні, віддалені й тіністі ділянки свідомості, пошуки правди про себе, зізнання через поборення сорому приваблюють також сучасних теоретиків літератури Д. А. Фостера, М. Замбрано в аспекті дослідження потенціалу слова (через його семантику, ритміку, динаміку фрази) виражати правду про внутрішнє та можливості існування цієї правди як такої. Епістемологічні розвідки цих дослідників у надра референційних жанрів (автобіографія, мемуари, щоденник) дозволяють проявити нові відтінки сповідальності художнього тексту ХХ ст. та створюють плідний ґрунт для аналізу категорії сповідальної модальності французького роману доби модернізму.

Інтермедіальна перспектива дослідження сповідальної модальності французького роману є новою для сучасної гуманітаристики. В українському літературознавстві тема взаємодії літератури та музики не розглядалася у зв'язку із сповідальністю художнього тексту, проте знаходила непоодинокі теоретичне осмислення у роботах С. Маценки, В. Фесенко, Н. Жлуктенко, Я. Юхимук, Я. Тарасюк, А. Татаренко.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії світової літератури імені професора В. І. Фесенко Київського національного лінгвістичного університету в межах наукової теми «Світовий літературний процес: полілог інтерпретацій». Тема дисертації «Сповідальна модальність французького модерністського роману: діалог музики та літератури» затверджена на засіданні Наукової ради Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 8 від 28 грудня 2015 р.), перезатверджена на тему «Сповідальна модальність французького роману епохи літературного модернізму: діалог літератури і музики» на засіданні Наукової ради Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 16 від 24 квітня 2017 р.); перезатверджена на тему: «Сповідальна модальність французького роману доби модернізму: діалог літератури та музики» на засіданні Наукової ради Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 18 від 25 квітня 2019 р.).

Мета дослідження – схарактеризувати особливості сповідальної модальності французького роману доби модернізму у площині взаємодії літератури та музики.

Реалізація мети передбачає розв'язання низки наукових завдань:

- розглянути варіанти наукових підходів до проблематики літературно-музичного дискурсу в сучасному літературознавстві;
- визначити літературознавчі модули дослідження зв'язку сповіді та музики;
- пояснити варіанти потрактувань сповіді у сучасному літературознавстві;
- визначити семантичне наповнення поняття «сповідальної модальності» роману;

- розробити понятійний апарат для опису сповідальної модальності французького роману у площині діалогу літератури і музики;
- вияскравити історичний вектор діалогу музики та сповіді у французькій літературі;
- визначити місце сповідальності в епістемі романів епохи літературного модернізму;
- охарактеризувати сповідальну модальність французького роману епохи модернізму з позицій жанрової та історичної поетики;
- пояснити музичний код сповідальної модальності французького роману доби модернізму.

Об'єктом аналізу виступають романи Л.-Ф. Селіна «Подорож на край ночі» (*Voyage au bout de la nuit*, 1932), Ф. Моріака «Гадючник» (*Le Nœud de vipères*, 1932), Ж. Бернаноса «Щоденник сільського священика» (*Journal d'un curé de campagne*, 1936), Ж.-П. Сартра «Нудота» (*La Nausée*, 1938).

У контексті заявленої проблематики твори Д. Дідро «Черниця» (*La religieuse*, 1780), Ж.-Ж. Руссо «Сповідь» (*Confessions*, 1782), Ф. Р. де Шатобріана «Рене» (*René*, 1802), Б. Констана «Адольф» (*Adolphe*, 1816), А. де Мюссе «Сповідь сина століття» (*La Confession d'un enfant du siècle*, 1836) включені у дослідження як претекст формування сповідальної модальності роману доби модернізму.

Романи, що складають об'єкт дослідження, належать до різних філософсько-естетичних парадигм («Подорож на край ночі» Л.-Ф. Селіна – до роману «тотальної негації», «Гадючник» Ф. Моріака та «Щоденник сільського священика» Ж. Бернаноса – до католицького ренесансу, «Нудота» Ж.-П. Сартра – до екзистенціалізму) та розмежовувались критикою як стилістично полярні, семантично контрастні. В дисертації ці романи були об'єднані в один об'єкт дослідження за двома критеріями: хронологічним (час написання – міжвоєнний період, 30-ті роки ХХ ст.), типологічним (дієгезу романів утворює історія про себе героя-оповідача; наративна модальність оповіді героїв маркується фігурами мовлення суб'єкта сповіді).

Аналіз наративної модальності зазначених творів дозволив виявити спільні сповідальні коди цих текстів та експлікувати нові антропологічні грані літератури модернізму.

Предмет дослідження – сповідальна модальність французького роману доби модернізму у площині діалогу «література-музика».

Методи дослідження. У науковій роботі використано комплексний методологічний підхід, що передбачає поєднання історико-культурологічного (П. Сітті, Т. Адорно, Н. Вульф, Ж. Гюсдорф), семіотичного (Е. Тарасті, Ю. Лотман, У. Еко, А.-М. Арма), герменевтичного (П. Рікер), структурного та постструктурного методів (М. Фуко, К. Леві-Строс, Ж. Женетт, Ю. Крістева).

Визначити місце сповідальності у поетиці роману епохи модернізму та розкрити поняття сповідальної модальності французького роману дозволили «Фігури» Ж. Женетта, «Фрагменти мови закоханого» Р. Барта, «Що таке літературний жанр?» Ж.-М. Шеффер, «Лінії життя. Авто-біо-графія» та «Лінії життя. Письмо про Себе» Ж. Гюсдорфа.

Теоретичним підґрунтям для дослідження теми інтермедіальності (в аспекті взаємодії літератури і музики) стали праці С. Маценки «Партитура роману», «Метамистецтво: словник досвіду термінотворення на межі літератури і музики», колективна монографія за редакцією С. Маценки «Музична фактура літературного тексту», А. Хеймей «Музика в літературі: інтердесциплінарні перспективи компаративістики». Праці Е. Тарасті «Теорія музичної семіотики», К. Леві-Строса «Сире і приготовлене», У. Еко «Відсутня структура», «Відкритий твір» дозволили уточнити питання семіотичної природи вербальної та музичної мов та розкрити поняття «музичної наративності» в художньому тексті.

Понятійний апарат для опису взаємодії літератури і музики в площині сповідальної модальності роману було розроблено на основі положень праць С. Маценки «Словник термінотворення на межі літератури і музики», Р. Барта «Фрагменти мови закоханого». Шлях бартівського структурування фігур мовлення закоханого був екстрапольований із відповідними перестановками / уточненнями семантичних акцентів на дослідження фігур мовлення суб'єкта сповіді.

Теоретичною базою дослідження стали праці українських вчених: С. Маценки, В. Фесенко, Ю. Павленко; французьких вчених: К. Леві-Строса, Ж. Женетта, Р. Барта, М. Фуко, Ж. Гюсдорфа, Ф. Лежена, А-М. Арма. Сформувати основу аналізу проблемних полів заявленої теми допомогли праці Е. Тарасті, У. Еко, М. Бахтіна, М. Уварова.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі сповідальної модальності французького роману доби модернізму через призму діалогу літератури та музики. Вперше в українському літературознавстві запропоновано поняття сповідальної модальності оповіді для визначення дистанції та перспективи, що встановлюються між героєм-оповідачем та його історією про себе; запропоновано типологію фігур мовлення суб'єкта сповіді; обґрунтовано проблематику взаємозв'язку сповідальної оповіді та музики; запропоновано понятійний апарат для опису сповідальної модальності в інтермедіальній площині література-музика; відстежено факт кореляції між гармонією сповідальної оповіді героя французького роману епохи романтизму/модернізму та гармонією музики відповідних епох; пояснено природу наступництва французького романтизму та модернізму в аспекті формування сповідального дискурсу у літературному та музичному континуумі; виявлено музичний код сповідальної модальності аналізованих творів.

У дисертації заповнюються наявні лакуни у вивченні творчості Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Р. де Шатобріана, Б. Констана, А. де Мюссе, Л.-Ф. Селіна, Ф. Моріака, Ж. Бернаноса, Ж.-П. Сартра.

Теоретичне й практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації можна використовувати для підготовки курсів з блоку «Історія зарубіжної літератури», теорії літератури, а також спецкурсів, предмет яких корелює з питанням поетики французького роману ХХ ст., з проблемою сповідальності та інтермедіальності художнього тексту. Положення і висновки роботи можуть бути використані у ході написання підручників з історії та теорії літератури, а також для дослідження питання сповідальності в інших національних літературах. Експлікований у ході дослідження музичний код художнього тексту дозволяє розширити вивчення наратологічного дискурсу романного жанру.

Особистий внесок автора. Дисертація та 10 статей за темою дослідження узагальнюють самостійні наукові розробки автора. Провідні ідеї роботи оприлюднено у дисертації та наукових статтях. Усі праці виконано самостійно, без залучення співавторів.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії та історії світової літератури імені професора В. І. Фесенко Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 10 від 16 травня 2019 року). Основні положення дисертації віддзеркалені в доповідях на таких наукових конференціях і симпозіумах: XIII Міжнародній науковій конференції молодих вчених (2015); Міжнародній науковій конференції «Сучасна філологічна наука в міждисциплінарному контексті» (2015) в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка; симпозіумі «Проза Генрі Джеймса та його «філософія творчості» в континуумі літератури США (2014) в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; I і II Міжнародній конференції пам'яті проф. В. І. Фесенко (2014, 2018); на Міжнародній науково-практичній конференції «Україна і світ: діалог мов та культур» (2017) та наукових конференціях у Київському національному лінгвістичному університеті, «Транскультурні коди літературного дискурсу» (2015), «Поетика дому» (2016), «Видовищні форми ігрової культури: літературні проєкції» (2017), «Тіло як текст та текст тіла: тіло / тілесність у художньому та літературознавчому дискурсах» (2019); Міжнародній науковій конференції «Пасіонарність другорядного» (2017) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича; Всеукраїнській науковій конференції «Генераційний феномен як бунт і де(кон)струкція» (2017) у Львівському національному університеті імені Івана Франка; літературознавчому воркшопі під керівництвом С. Маценки «Літературне музикування: текстуальні трансформації як результат діалогу слова і музики» (2017) у Центрі міської історії, м. Львів; на XI Міжнародній науковій конференції «Романтизм в літературі. На перехресті епох та культур» (2017) в Інституті літератури ім. Шота Руставелі, м. Тбілісі.

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 10 наукових статтях, з яких 5 – у фахових виданнях України, 1 – в українському виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – у закордонному виданні, 3 статті додатково відображають наукові результати дисертації.

Завдання дослідження визначили **структуру дисертації**. Вона складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та 3 додатків. Загальний обсяг роботи — 201 сторінка (з них 163 сторінки основного тексту). Список використаних джерел містить 263 позиції, з них іноземною мовою 158.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його предмет, об'єкт, мету, завдання, теоретико-методологічний апарат, пояснено наукову новизну, наведено дані про апробацію основних положень дисертації у наукових публікаціях, головні положення яких були представлені у виступах на конференціях.

Перший розділ «ОСНОВНІ ПРОЕКЦІЇ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ» систематизує та критично осмислює основні стратегії, методи вивчення літературно-музичної взаємодії у сучасному зарубіжному та вітчизняному літературознавстві.

В умовах зростаючого запиту сучасних наукових студій на інтердисциплінарні підходи на перший план виходить питання створення релевантної методології аналізу діалогу літератури і музики. Дослідження цієї проблеми вибудовується на основі поєднання та залучення ідей сучасної семіотики (Е. Тарасті, А.-М. Арма, К. Леві-Строс, У. Еко), нарталогії (Р. Барт, Ю. Крістева, Ж. Женетт) соціології музики (Т. Адорно), феноменології (Р. Інгарден).

Особливий наголос у цій частині дослідження зроблено на опрацюванні теоретичних робіт, що актуалізують вивчення проблеми інтермедіальності літературного тексту у зв'язку із проблемою сповідальності роману (М. Фуко, М. Уваров, М. Бахтін, С. Маценка).

У підрозділі 1.1. *«Основні проблеми семіотики музики як частини сучасного літературознавства»* обґрунтовано методологічну конструктивність семіотичного дослідження літературно-музичного дискурсу для літературознавства.

Аналіз літературно-музичної взаємодії на основі залучення основних положень семіотики щодо знакової природи обох мистецтв дозволяє уникнути універсалізації досвіду субстанційно різних семіотичних систем, які потребують когнітивно відмінних навичок «прочитання».

Дослідження у цьому підрозділі складається з двох частин, кожна з яких присвячена певній семіотичній проблемі, яка набуває нового семантичного навантаження у площині сучасного літературознавства.

Підрозділ 1.1.1. «Структуралістські та іконічні методи дослідження музики в координатах металітературного дискурсу на рубежі ХХ-ХХІ ст.» фокусується на проблемах визначення знакової природи музики з точки зору семіотики та проектуванні двох основних типів семіотичних методів дослідження музичного мистецтва (за Е. Тарасті «структуралістські» та «іконічні») на площину літературознавчого дослідження музичного дискурсу в романі.

На основі ідей Е. Тарасті про структуралістські та іконічні методи дослідження музичного мистецтва формується горизонт дослідження семантичних полів музики у площині літературознавства. Структуралістська перспектива дослідження музичного дискурсу в сучасній теорії літератури є традиційною (Р. Барт, Ж. Женетт, Ю. Крістева). Прихильність до структуралістських методів дослідження музики сформувався у літературознавстві під впливом лінгвістичного повороту ще на початку ХХ ст. Особливо цьому сприяли праці французького антрополога К. Леві-Строса, який одним з перших почав проектувати лінгвістичну модель на дослідження музики та різних культурологічних дискурсів.

Фокус дослідницької уваги на семіотичному баченні музики як іконічного знаку дозволив виявити варіації такої оптики на музичне мистецтво в металітературному дискурсі Франції ХХ століття: концепція музики як іконічного мистецтва приваблює французьких письменників, які розмірковують над сутністю літератури. Ж.-П. Сартр розглядає мову художньої літератури у зіставленні з мовою музики (есе «Що таке література?»), надаючи останній очевидну перевагу в аспекті

іконічності музичного знаку. Тяжити до музичного в літературі, за Ж.-П. Сартром, означає позбавити слово властивостей конвенціональності (у значенні сосюрівського визначення конвенціонального знаку), перетворити слово на іконічний знак та створювати з його допомогою повноцінний, самодостатній, багатозначний і недогматичний художній світ. Основні ідеї Ж.-П. Сартра знаходять вираження у художньому просторі роману «Нудота»: у засобах моделювання феноменології нудоти як екзистенційної кризи, роман Ж.-П. Сартра тяжіє, радше, до музики, яка звучить, навіює розуміння станів героя, ніж до літератури, яка це пояснює.

Наслідкування концепції музичного знаку у французькому романі стає ключем до реалізації одного з програмних естетичних проєктів літератури цього періоду – писати ангажовано у суспільне життя та водночас зберігати художність.

Дослідження у *підрозділі 1.1.2. «Наративність музики в літературознавчому аспекті»* фокусується на аналізі поняття «музичної наративності» та критичному осмисленні можливості музики створювати наратив у дієгезі літературно-художнього тексту (на основі полеміки між Е. Тарасті, К. Леві-Стросом та У. Еко). Актуальність дослідження питання музичної наративності становить наріжний інтерес, позаяк досвід роману модернізму часто пропонує приклади взаємодії з музикою на рівні проникнення музичних структур в основу романної оповіді.

Підрозділ 1.2. «Семіотика і теорія інтертекстуальності: дотичні вектори аналізу міжтекстової комунікації літератури і музики (досвід Ж. Женетта й А.-М. Арма)» пропонує аналіз двох важливих стратегій вивчення літературно-музичного дискурсу у координатах сучасного літературознавства: інтерсеміотичний підхід (А.-М. Арма, Е. Тарасті) й теорію транстекстуальної комунікації (Ж. Женетт).

Проектування концепції А.-М. Арма (про музику як естетичний диспозитив літератури) в координати п'ятирівневої системи міжтекстової комунікації Ж. Женетта дозволив уточнити певні аспекти теорії Ж. Женетта, пов'язані із взаємодією літературного тексту та музичними цитатами. Виявлено точки перетину й розбіжності у розумінні природи літературно-музичного дискурсу між прихильниками теорії транстекстуальної комунікації та інтерсеміотичного підходу до розгляду літературно-музичної взаємодії, а також доведено взаємну комплементарність двох оптик.

У *підрозділі 1.3. «Сповідь як наративна модальність діалогу французького роману доби модернізму та музики»* аргументовано ідею взаємного зв'язку між сповідальною оповіддю та музикою, пояснено значення музичних понять «мелодичного» та «гармонічного» голосів у площині дослідження сповідальної оповіді, розроблено типологію фігур мовлення суб'єкта сповіді за принципом структурування фігур мовлення закоханого Р. Бартом, пояснено поняття сповідальної модальності оповіді героя роману.

Науково-критичний дискурс навколо теоретичних праць М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барта, Ж. Гюсдорфа, М. Бахтіна, М. Уварова, а також музикознавчих праць Ж.-Ж. Руссо створює міцний ґрунт для дослідження зв'язку сповідальної оповіді та музики в координатах літературно-художнього тексту. Тлумачення ідей Ж. Гюсдорфа про естетичні відмінності письма в різних автодієгетичних жанрах (щоденник, автобіографія, мемуари) стало ґрунтом для двох дослідницьких гіпотез: про закономірність розгортання сповідальної оповіді у рамках щоденника; про музичність щоденникового письма.

Дослідження акцентувало увагу на характерній особливості літературознавчого дискурсу про сповідь: він розгортається, послуговуючись метамовою музики. Основні координати цього дискурсу утворюють ідеї М. Фуко про «мелодичне» та «гармонічне» письмо героя-оповідача в «Сповіді» Ж.-Ж. Руссо; висновки М. Уварова про те, що музика є найбільш органічним модусом для транслювання дискурсу сповіді; положення М. Бахтіна про значення прийому поліфонії у конструюванні сповідального мовлення героїв Ф. Достоевського. Положення М. Фуко про «мелодичне» та «гармонічне» письмо були розширені та доповнені іншими музичними поняттями («гармонія», «тонічність», «дисонанс»), що допомагають в процесі аналізу поетики французького роману поглибити семантичні поля проблеми сповідальності.

Розгляд сповіді у теологічній перспективі (В. Каспер, Папа Франциск, Ю. Августин ІТ) дозволив виявити її основні модальні критерії з точки зору християнської традиції. Серед критеріїв істинності сповіді сучасні теологи виділяють щирість, сором та надію на примирення. Ці модальні критерії дозволили створити координати для розробки типології фігур мовлення суб'єкта сповіді у площині художнього тексту. Відповідно до основних критеріїв християнської сповіді основними фігурами сповідальної оповіді героя роману виділено та обґрунтовано фігури щирості, сорому та надії на примирення. Зіставлення семантичних кодів трьох фігур та семантики «мелодичного» письма за М. Фуко дозволило зробити висновок про спорідненість цих категорій та запропонувати поняття «мелодичного голосу» сповідальної оповіді героя як такого, де тонічними (опорними, орієнтирними) виступають фігури щирості, сорому та надії на примирення. Аналіз семантико-синтаксичної організації оповіді під впливом тонічності вищезазначених фігур здійснюється в практичних розділах дисертації (Розділ 3 – на матеріалі роману доби модернізму) та дозволяє переосмислити літературознавчі погляди на романи «Подорож на край ночі» Л.-Ф. Селіна, «Нудота» Ж.-П. Сартра як тих, що знаходяться поза сповідальною проблематикою.

Аналіз матеріалу французьких романів доби романтизму та модернізму продемонстрував, що гармонія сповідальної оповіді героя французького роману не завжди пропонує зразок чистого, послідовного розвитку мелодичного голосу (у сенсі оповіді, в основу якої лягають фігури сорому, щирості та надії на примирення). Для позначення нарративних фігур, що інтегрується у сповідальну оповідь героя французького роману та вносять у неї нове інтонування було введено поняття «гармонічного голосу» оповіді героя. Розробка фігур гармонічного голосу оповіді героя французького роману доби романтизму та модернізму стала завданням наступних практичних розділів.

Поняття «сповідальна модальність» французького роману запропоновано на основі визначення Ж. Женеттом категорії «нарративна модальність» художнього тексту. Дослідження уточнює декілька аспектів женеттівського тлумачення нарративної модальності (як певної дистанції та перспективи, які герой-оповідач встановлює між собою та власною історією) у площині розгортання сповідальної оповіді. Виявлено, що за умови тонічності фігур щирості, сорому та надії на примирення (мелодичний голос оповіді) між героєм та його історією про себе встановлюється

особливий тип дистанції та перспективи, що визначаються в рамках дослідження поняттям сповідальної модальності оповіді героя. Основні параметри сповідальної модальності оповіді героя французького роману охарактеризовано в практичних розділах дослідження.

Другий розділ «ІСТОРИЧНИЙ ВЕКТОР ДІАЛОГУ СПОВІДІ ТА МУЗИКИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ РОМАНІ» представляє генезу діалогу сповіді та музики в історії французького роману, аргументує значення романтизму як основного претексту формування сповідальної традиції французького роману доби модернізму, аналізує гармонію сповідальної оповіді героя-романтика, прослідковує наступництво традиції діалогу сповіді та музики між французьким романтизмом та модернізмом.

У підрозділі 2.1. «*Варіації на тему «сповідь та музика»: від святого Августина до Альфреда де Мюссе»* висвітлено вузлові етапи перехрещення сповідального та музичного дискурсів в історії французької літератури з точки зору сучасної критики. Сповідь та музика об'єднувалися сучасною критикою в один предмет дослідження на матеріалі «Сповіді» святого Августина, «Сповіді» Ж.-Ж. Руссо, «Черниці» Д. Дідро, «Рене» Р. Шатобріана, «Сповіді сина століття» А. де Мюссе, «Адольфа» Б. Констана.

«Сповідь» Августина – референтний текст для цілої плеяди французьких письменників, які художньо осмислювали тему сповіді у своїх романах. Ключовий статус августинівської «Сповіді» у становленні сповідальної поетики французького роману дозволив сфокусувати увагу дослідження на його сучасному теоретичному прочитанні в аспекті музичності. Загальним місцем зустрічі критики навколо «Сповіді» є ідея про музику як одну з тем цього твору (Ж. Матіо-Кастелані, Е. Пінель). Розгляд музики виключно на рівні сюжету розкриває амбівалентність ставлення Августина до музичного мистецтва як водночас сакрального й карнального мистецтва, а також дозволяє вивести дослідницьку гіпотезу про кореляцію між сприйняттям музики Августином та сприйняттям сповідального акту героями французького роману кінця XIX – першої половини XX ст.

В аспекті аналізу проблеми музичності у творчості Ж.-Ж. Руссо, сучасне французьке літературознавство відходить від розгляду музики як однієї з тем на рівні сюжету художнього тексту та все частіше фокусується на зв'язках музики і мовлення у творчості французького просвітника (колоквіум «Музика та мовлення у Руссо»). Аналіз художнього простору «Сповіді» Ж.-Ж. Руссо дозволив пов'язати факт «омузичнення» оповіді героя Руссо та зміну комунікативної ситуації «Я–Інший». Герой об'єктивізує себе у мові (Д. А. Фостер), водночас як суб'єкт сповіді та її адресат, що продукує наголос на оповіді як естетичній діяльності з особливим значенням метаоповіді. Виявлення музичних параметрів сповідальної оповіді героя «Сповіді» Руссо дозволяє уточнити семантику його історії як поля постійних спроб ідентифікувати себе через ставлення до «себе у мові».

Основні положення праць С. Маценки, О. Махова, Е. Борда допомогли визначити статус романтизму як основного претексту формування сповідальної традиції французького роману доби модернізму та створили координати для пояснення національних особливостей французького романтизму. Розшифрування музичного коду романтичної естетики французького роману дослідником Е. Борда дозволило вивести на поверхню ідею про те, що концепція музики у французькій

літературі не завжди тяжіє до німецького бачення цього мистецтва як ідеальної моделі світу. У французькому романі музичний дискурс посилюється, насамперед, у зв'язку зі сплеском дискурсу сповіді в художній літературі та винайденням образу надчуттєвого індивіда в тексті самої історії. Думка Е. Борда про те, що французька література доби романтизму пропонує особливо плідний матеріал для аналізу музичних параметрів мовлення героя створює горизонт дослідження гармонії сповідальної оповіді у наступному підрозділі на матеріалі романів Р. Шатобріана «Рене», Б. Констана «Адольф» та А. де Мюссе «Сповідь сина століття».

У підрозділі 2.2. «Гармонія сповідальної модальності французького роману доби романтизму» представлено аналіз гармонічного та мелодичного голосів сповідальної оповіді героя-оповідача романів «Рене» Р. Шатобріана, «Сповідь сина століття» А. де Мюссе, «Адольф» Б. Констана.

Особливості гармонії сповідальної оповіді романтичного героя пов'язані із розгортанням в його історії теми амбівалентного кохання та інтегрування бартівських фігур мовлення закоханого (фігури «хмари», «темрява», «переповнення») в історію покаяння. Аналізом художнього матеріалу перевірено дослідницьку гіпотезу: французький герой-романтик, плутаючи історію про кохання та своє покаяння, проектує фігури одного регістру мовлення на інший. Ритм, темп, інтонування оповіді закоханого суб'єкта не відповідають меті його історії – розкаятись у провинах, що спонукало дослідження актуалізувати питання про щирість та повноту покаяння героя французького романтизму.

Проектування музичних технік романтичної гармонії (Ю. Холопов, Р. Слонімска) на площину літературно-художнього тексту дозволило, по-перше, виявити кореляцію між гармонією музики ХІХ ст. та гармонією сповідальної оповіді героя-романтика; по-друге, розкрити семантичні коди сповіді романтика. Проектування техніки *різнтонального викладення матеріалу* дозволило зафіксувати почергове домінування у мовленні оповідача роману «Сповідь сина століття» контрастних за семантикою бартівських фігур мовлення закоханого («хмари», «темрява», «переповнення»). Музична техніка *розчеплення тональності* знайшла вираження через послаблення ролі тонічних – для мелодичного голосу сповідальної оповіді – фігур щирості-сорому-надії на примирення у романах «Адольф» та «Сповідь сина століття». Виявлення основних технік творення гармонії сповідальної оповіді героя-романтика на матеріалі романів «Рене» Р. Шатобріана, «Сповідь століття» А. де Мюссе, «Адольф» Б. Констана дозволило вияскривити історичний вектор діалогу літератури та музики у площині сповіді, а також закласти фундамент пояснення гармонії сповідальної оповіді героя епохи модернізму у вимірі діахронії.

У підрозділі 2.3. «Романтичні обертони сповідальної модальності французького роману доби модернізму» пояснено основні аспекти впливу романтичної естетичної традиції на формування поезики сповіді французького роману доби модернізму. Завдання цієї частини полягає в обґрунтуванні ідеї наступництва французького романтизму та модернізму у розбудові сповідальної традиції роману, поясненні причин та функціонального значення перетікання / трансформації / загострення романтичних технік творення гармонії у координатах музики та літератури першої половини ХХ ст.

Романтичні сумніви в історії героя модернізму набувають додаткових вимірів: вони екстраполуються на усі сфери життя героя ХХ ст. та проявляються у його ставленні до Бога, релігії, війни, власного «Я», буття. Аналіз фігури сумніву в аспекті її впливу на гармонію оповіді героя доби модернізму продемонстрував, що загострення романтичних сумнівів призводить до поступового розщеплення тонічних сповідальних фігур в історії героя модернізму, втрати благозвучності гармонії його оповіді, максимального загострення дисонансів через ідею поєднання крайнощів (Т. Адорно). У музиці ХХ ст. відбуваються паралельні процеси: ідея загострення крайнощів знаходить вираження на композиційному рівні (через введення у композицію музичного твору різких, неблагозвучних інтервалів та акордів); регістровому (через частий перехід музики з високого у низький регістри); пунктуаційному, динамічному, тембральному рівнях. Дослідження гармонії сповідальній оповіді героя французького роману ХХ ст. експлікує «емансипацію дисонансу» (термін А. Шенберга) на семантичному та синтаксичному рівнях мовлення героя, що ілюструє аналіз поезики роману доби модернізму у третьому розділі.

Дослідницька оптика **третього розділу «МУЗИЧНИЙ КОД СПОВІДАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО РОМАНУ ДОБИ МОДЕРНІЗМУ»** сфокусована на виявленні музичних аспектів сповідальної модальності романів Ф.-Л. Селіна «Подорож на край ночі», Ж.-П. Сартра «Нудота», Ж. Бернаноса «Щоденник сільського священика», Ф. Моріака «Гадючник»; на поясненні ролі музики у філософсько-естетичній системі Ж.-П. Сартра, визначенні семантичного значення різностильової музики – джазу, атональної, мінімалістичної музики – в історії героїв-оповідачів та вплив музики на організацію їхньої оповіді.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ століть гармонія європейської музики та сповідальної оповіді героя французького роману характеризується паралельними процесами індивідуалізації. Аналіз робіт А. Роса, Т. Адорно, Ю. Холопова свідчить на користь спільної думки про те, що у вимірі західно-європейської музики процесам індивідуалізації гармонії сприяє остаточний розпад тональної системи, розвиток естетики атональності, мінімалізму, зростання уваги до імпровізаційних технік джазу, тенденції до комбінування різних музичних стилів та послаблення ролі «структур комунікації» (Е. Тарасті). Аналізом художнього матеріалу французьких романів першої половини ХХ ст. перевірено дослідницьку гіпотезу: тектонічні зрушення ХХ ст. з його науковими відкриттями, технологічним поступом, соціальними катаклізмами та світовими війнами призводять до втрати гармонією сповідальної оповіді героя ознак тонічності, благозвучності та набуття гетерогенної палітри звучання, що зобов'язує досліджувати романи Ф.-Л. Селіна «Подорож на край ночі», Ж.-П. Сартра «Нудота», Ж. Бернаноса «Щоденник сільського священика», Ф. Моріака «Гадючник» як приклади композиційно та стилістично різних сповідальних дискурсів.

Епістемологічна невизначеність доби модернізму сприяє розгортанню дискурсу сповіді в художній літературі у більш імпліцитних формах, аніж це було в романтизмі. Інтерпретативний аналіз рівня історії романів «Подорож на край ночі» Л.-Ф. Селіна та «Нудота» Ж.-П. Сартра експлікує героїв цих романів безбожниками, які цураються акту сповідання. Звернення дослідницького погляду на рівень організації модальності оповіді героїв, пояснення особливостей погляду на історію про себе, відстеження змін у дистанції та перспективі погляду на різних етапах

історії вносить уточнення в текстове повідомлення романів та дозволяє виявити тонічні для сповідальної оповіді фігури щирості, сорому та надії на примирення.

У підрозділі 3.1. «Додекафонія як естетичний вектор сповідальної модальності роману Л.-Ф. Селіна "Подорож на край ночі"» реалізуються два основних завдання: розкриття особливостей сповідальної модальності оповіді героя Бардамю та аналіз її музичного коду. Виявлено, що роман «Подорож на край ночі» засвідчує факт складності експліцитного звернення до теми сповіді. Перша Світова війна проблематизувала можливість будь-яких проявів щирості, сорому та потреби примирення в історії героя роману Фердінана Бардамю. Аналіз особливостей наративної модальності оповіді героя виводить на поверхню два типи погляду наратора, що характеризуються різною дистанцією, перспективою та семантичним навантаженням. Один погляд Фердінана звернений на світ довкола, фокусується на дрібних деталях з негативним семантичним навантаженням; дистанція між оповідачем та об'єктами світу завжди невелика, а подекуди і мікроскопічна. Другий погляд героя експлікує ставлення до власного «Я», визначений у ході дослідження як погляд «від себе», що характеризується великою дистанцією та розмитою перспективою.

Розкодування семантики наративних прийомів автоматизованої саморепрезентації, іронії над щирістю, погляду «від себе» експлікує їхнє функціональне значення: така організація оповіді захищає героя від загрози ворожого світу та у негативний спосіб засвідчує вітальність потреби розгортання історії про себе.

На основі ідей Ф. Сунака про «додекафонне мовлення» героя роману, основних положень У. Еко про прояви «серійного мислення» у літературі та К. Чухров про поетику атонального письма дослідження експлікувало музичні грані сповідальної модальності оповіді Бардамю. Виявлено, що особливе ущільнення та посилення експресивності гармонії сповідальної модальності Бардамю (як прояв додекафонної техніки) простежується на рівні організації семантичного та синтаксичного планів мовлення героя. Бардамю ущільнює синтаксис за рахунок нагромадження в одному реченні численних думок, які демонструють абсолютну автономність значень (за аналогією до того, як у додекафонній серії ноти співвідносяться лише між собою, без підпорядкування ключовим знакам альтерації) та асиндетичний принцип поєднання (на зразок аналогічній ідеї відсутності «підрядної» детермінації головними ступенями у серійній музиці). Розкриття семантичного коду ритміки, динаміки, темпу, інтонування сповідальної оповіді Бардамю дозволило пояснити ряд важливих функцій історії героя: надати реципієнту відчуття жаху, абсурдності, випадковості війни не за допомогою накопичення лексем «кров» та «війна», а наголосом на шалених обертах мовлення героя на одних етапах історії (сцена апокаліптичного походу) та наголосом на контрасті між формою оповіді та змістовим наповненням на інших етапах історії (сцена, де Бардамю розповідає легко та невимушено про епізод помилкового вбивства французькими солдатами своїх товаришів).

Дослідження селінівського роману в аспекті його музичності створює горизонт для переосмислення хрестоматійних уявлень про роман «Подорож на край ночі» як не-сповідальний текст.

У підрозділі 3.2. «Музичний код роману Ж.-П. Сартра “Нудота”» пояснюється значення музики і особливо джазу в естетичній системі Ж.-П. Сартра, порівнюється семантика нудоти та музики у сприйнятті героя, описується вплив музики та нудоти як екзистенційної кризи на організацію мовлення Рокантена з роману «Нудоти».

Науково-критичний дискурс навколо робіт В. Л. Макбрайда, Я. Хамеля, А. Роса, В. Фесенко дозволив розглянути дискурс музики у творчості Ж.-П. Сартра з двох позицій: соціально-політичної та естетичної. З одного боку, дослідження доводить, що джаз в етичній системі Ж.-П. Сартра розглядається спільно з позитивними конотаціями американської культури (свободи, відкритості, можливостей тощо) та має соціальний вимір інтерпретації. З іншого боку, аргументується думка про те, що джаз цікавить Ж.-П. Сартра в аспекті особливостей поетики. Мінливість джазової гармонії, ідея несталості, що виражається через нефіксовані акценти, рухому композицію, імпровізаційні соло, транслюють переконання Ж.-П. Сартра про те, що правда і щирість – це не стан, а постійний процес, вони не пропонуються мистецтвом як готові позитивні величини, а конструюються – як джазова імпровізація – лише процесуально.

Інтертекстуальні згадки про регтайм «Some of these days» у романі «Нудота» вплинули на теоретичний дискурс про цей роман у зв'язку із темою джазу (Я. Хамель). Аналіз художнього простору роману «Нудота», його багаторівневої метафорики дозволив розширити оптику на діалог «Нудоти» з музикою, експлікувати складність та гетерогенність гармонії оповіді Рокантена. Виявлено, що в гармонії оповіді Рокантена проявляються маркери мінімалістичної музики (під впливом нудоти), захоплюються романтичні переливи гармонії (коли герой слухає джаз у кафе «Маблі»), а також інтегруються елементи джазу (в моменти усвідомлення героєм свого буття). Привнесення Рокантеном музичного коду у власну оповідь дозволяє не просто увиразнити зміну станів героя (від нудоти до усвідомлення власного існування та рішення написати книгу), а й стає рушійною силою для актуалізації цих змін.

Вслуховування у зміни гармонії оповіді Рокантена дозволило уточнити семантику нудоти та музики в житті героя. Письмо Рокантена про нудоту постійно набуває музичного коду. Таким чином, семантика нудоти як темної субстанції не узгоджується із музичною формою письма про неї (музика має позитивні конотації для героя). З одного боку, герой протиставляє конотації музики та нудоти, з іншого, «омузичнює» останню на рівні оповіді, що в результаті дозволяє Рокантену здійснити екзистенційний прорив, перемогти нудоту й усвідомити власне існування.

У підрозділі 3.3. «Естетика *tintinnabuli* у сповідальній модальності католицького роману (на матеріалі романів “Щоденник сільського священика” Ж. Бернаноса та “Гадючник” Ф. Моріака» аналізується музичний код оповіді героїв французьких католицьких романів у зв'язку із гармонією музики композитора А. Пярта.

Літературне явище католицького ренесансу зіставлене з феноменом «релігійного пробудження» (А. Рос) в континуумі європейської музики ХХ ст. Виявлено паралельні процеси звернення до теми духовності у цей історичний час: на музичних горизонтах з'являються композитори (Ф. Пуленк, А. Онеггер – перша

хвиля, А. Пярт, Г. Гурецький, П. Васкс – друга хвиля), які стають в опозицію авангардним настроям та закликають повернутися до витоків віри; у літературному полі Франції формується плеяда письменників (Ж. Бернанос, Ф. Моріак, П. Клодель, Ж. Грін), творчість яких у розпалі модерністської думки маркується процесами пошуку втрачених духовних цінностей.

Науково-критичний дискурс навколо робіт Е. Рестаньо, А. Роса, О. Толкун, Л. Браунайса підвів до висновку про те, що філософсько-етичне наповнення музичного письма А. Пярта (*tintinnabuli*), його композиційно-стильові особливості виводять на перший план розмову про сповідальні аспекти цієї музики. В процесі дослідження естетика музичного письма *tintinnabuli* була розглянута як партитура гармонії оповіді героїв романів «Щоденник сільського священика» Ж. Бернаноса та «Гадючник» Ф. Моріака.

Проектування основних технік творення гармонії *tintinnabuli* на площину художнього простору вищеназваних романів дозволило характеризувати ряд особливостей сповідальної оповіді героїв католицького роману. По-перше, дослідження виявило, що зміщення акцентів зі сфери головного на сферу другорядного в поетиці католицького роману має першочергове значення в процесі формування фігур сумніву та щирості. По-друге, розуміння взаємодії мелодичного та гармонічного голосів у музиці *tintinnabuli* (як постійно взаємодоповнюючих голосів) та проектування цієї взаємодії на вимір гармонії сповідальної оповіді героя кюре з роману Ж. Бернаноса дозволяє експлікувати ідею про те, що основна фігура гармонічного голосу оповіді кюре (сумнів) не лише не дисонує тонічні фігури мелодичного голосу (щирість, сором, надію на примирення), але й увиразнює їх звучання. По-третє, залучення метамови музики до аналізу організації темпоритму оповіді суб'єктів сповіді католицького роману проливає світло на ставлення героїв до себе та власного письма: неувважності до фактичних змін навколишньої реальності, неможливості миттєво фіксувати ці зміни, акцентуванні уваги на процесуальності дії, імплікованості себе у цю дію.

Зіставлення поетики романів Ж. Бернаноса, Ф. Моріака та музики А. Пярта дозволило пояснити причини та мотивацію потреби двох семіотично різних систем творити художній дискурс у настільки духовно й естетично близьких перспективах.

У **Висновках** підсумовуються результати дослідження та визначається роль та місце сповідальності в епістемі французького модернізму. Узагальнення результатів дослідження утверджує статус музики як носія основного семантичного коду сповідальної модальності оповіді героя французького роману цього періоду.

Запропонований аналіз підтвердив конструктивність залучення метамови музики до аналізу сповідальної оповіді. Проблемні вузли, пов'язані з понятійним апаратом дослідження сповідальної модальності роману через діалог літератури та музики, імплікують низку теоретичних й текстоцентричних питань, відповідь на які пропонує проведене дослідження. По-перше, розроблено термінологічний словник для опису сповідальної модальності роману в інтермедіальній перспективі. Пояснення музикознавчих понять «мелодичний голос», «гармонічний голос», «гармонія», «тональність», «модуляція», «атональність», «розщеплення тональності» у площині аналізу сповідальної оповіді героя французького роману дозволило поглибити герменевтичний код сповіді як складного, болісного та водночас

вітального явища у досвіді героїв французького роману; виявити точки перетину та розходження між епохами Просвітництва, романтизму та модернізму у наративних стратегіях розгортання сповідального дискурсу в літературі. По-друге, критичний аналіз праць з питань літературно-музичної взаємодії став основою для формування нового погляду на ряд досі відкритих для літературознавства теоретичних проблем: можливості утворення музичного наративу в рамках літературного тексту, шляхів та умов взаємодії двох семіотично різних мистецтв, специфіки літературно-музичного діалогу в координатах французького роману початку ХХ ст. Проведене дослідження дозволяє підсумувати, що зв'язок між французьким романом першої половини ХХ століття та музикою утворюється на рівні історії та оповіді. Залучення метамови музики до аналізу наративної модальності оповіді героя французького роману дозволяє виявити тонічні для сповідальної оповіді фігури щирості, сорому та надії на примирення та перепрочитати текстове повідомлення таких романів як «Подорож на край ночі» та «Нудота». Таким чином, аналіз художнього простору французького роману доби модернізму доводить, що різні музичні параметри оповіді (ритміки, динаміки, темпу, інтонування) стають ключем для пояснення цілого ряду важливих категорій ХХ століття: війна (абсурдність, несвідомість, жах війни транслюють додекафонні техніки оповіді в «Подорожі на край ночі»), свобода (ідея транслюється через джазові принципи організації оповіді в «Нудоті»), надія, прощення (принципи взаємодії мелодичного та гармонічного голосів музики *tintinnabuli* та оповіді героїв кюре та Луї в романах Бернаноса та Моріака композиційно відтворюють ці концепти).

З точки зору жанрової поетики сучасне французьке літературознавство здебільшого розглядає сповідь як модус письма з наголосом на його модальних критеріях: інтимність, щирість, правдивість тощо (Ж. Гюсдорф, Ж. Руссе). Той факт, що у досвіді французької літератури ХХ століття сповідь актуалізувалася найчастіше у координатах щоденника аргументує ідею про те, що параметри щоденникового письма (особливості організації комунікативної ситуації «Я–Інший», відсутність експліцитного адресата, системність щоденникових записів та ін.) є естетичними та наративними координатами реалізації сповідальної оповіді героя. Зв'язок між жанром щоденника і сповідальною оповіддю героя роману відкриває перспективу подальших досліджень музичності щоденникового письма як такого.

Аналіз історичного вектору перехрещення дискурсів сповіді та музики виявив особливий внесок французького романтизму у формування іманентної єдності музики та сповідальної оповіді. Дослідження культурно-історичної та естетичної парадигм французького романтизму дозволило закріпити за цією епохою статус претексту традиції діалогу сповідального та музичного дискурсів в історії французького роману. На матеріалі романів доби романтизму, які французькі літературознавці В. Колонна, Б. де Маржері, М. Роман, Д. Занон розглядають під кутом сповідальної поетики, вдалось пояснити особливості та причини складності гармонії сповідальної оповіді романтичного героя. По-перше, у процесі критичного прочитання романів Р. Шатобріана «Рене», Б. Констана «Адольф» та А. де Мюссе «Сповідь сина століття» виявлено, що мінливий та неспокійний характер героя-романтика, його амбівалентність у почутті кохання та бажанні розкаяться продукує специфічну гармонію сповідальної оповіді. Основна складність цієї гармонії полягає у тому, що бартівські фігури мовлення закоханого («хмари», «переповнення»,

«темрява») інтегруються у власне історію покаяння та, відповідно, послаблюють в історії героя-оповідача роль тонічних фігур мовлення суб'єкта сповіді («щирість», «сором», «надія на примирення»). Така ситуація визначена у ході дослідження музичною метомовою М. Фуко як домінування гармонічного голосу оповіді героя над мелодичним.

Порівняльний аналіз гармонії сповідальної модальності роману епохи романтизму та модернізму із гармонією музики цих епох дозволив виявити їх чітку взаємну кореляцію. У гармонії оповіді героя-романтика були виявлені найбільш типові для музики ХІХ століття структури й техніки письма (політональне викладення матеріалу через модуляцію / зіставлення тональностей / відхилення, розшарування тоніки); сповідальна модальність роману епохи модернізму продемонструвала гармонію настільки ж гетерогенну, як і музика цієї епохи (розпад тональності, емансипація дисонансу, проникнення джазової естетики, мінімалізму тощо).

Зміни у гармонії сповідальної оповіді героїв французького роману початку ХХ століття пояснюються соціально-історичною ситуацією на зламі ХІХ-ХХ століть, що характеризується процесами секуляризації та втрати авторитету ортодоксальних релігій, недовірою до таїнств церкви, епістемологічною невизначеністю суб'єкта. Аналіз соціально-культурного поля цього історичного часу виявляє, що дискурс сповіді у художній літературі початку ХХ ст. обирає імпліцитні форми розгортання (тема сповіді не фігурує у назвах романів як метафора у сильній позиції, автори ХХ століття не формують на рівні історії романів горизонт очікування розгортання теми сповіді – натомість фігури сповіді утверджуються на рівні модальності оповіді героїв).

Процеси індивідуалізації гармонії сповідальної оповіді та музики на початку ХХ ст. призводять до зникнення універсальних принципів побудови цієї гармонії. У цьому полягає відмінна характеристика музичної та сповідальної гармонії доби модернізму порівняно із попередніми епохами. Виявлення типових для ХХ ст. композиційних технік побудови гармонії унеможлиблюється та втрачає свою доцільність, позаяк цей історичний час маркується максимальною різноманітністю стилів та жанрів. Гетерогенність сповідальної оповіді героя роману «Подорож на край ночі» Л.-Ф. Селіна утворюється переважно завдяки додекафонним технікам письма, в романі «Нудота» Ж.-П. Сартра – завдяки естетиці мінімалістичної музики та джазу, в католицьких романах «Щоденник сільського священика» Ж. Бернаноса та «Гадючник» Ф. Моріака – завдяки естетиці музики *tintinnabuli*. Виявлення різностильових музичних кодів на рівні наративної модальності аналізованих романів демонструє унікальність й багатоаспектність дискурсу сповіді у мистецькому континуумі ХХ століття.

Проведене дослідження відкриває перспективу перепрочитання класичних текстів та виявлення музичного коду сповідальної модальності оповіді героя у романах інших епох та національних літератур.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Стеценко А. С. Сповідальна модальність роману «Подорож на край ночі» Л.-Ф. Селіна // Сучасні літературні студії: зб. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 15. С. 181–187.

2. Стеценко А. С. Поетика «естетичного розриву» в конструюванні релігійного дискурсу французького роману першої половини ХХ століття // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Львів, 2018. Вип. 67. Ч. 2. С. 304–309.
3. Стеценко А. С. Поетика другорядного в координатах сповідальної модальності французького роману першої половини ХХ століття // Питання літературознавства: наук. журнал / гол. ред. О. В. Червінська. Чернівці, 2017. Вип. 95. С. 189–200.
4. Стеценко А. С. Будинок без вікон: естетика роману Андре Жіда «Іммораліст» // Сучасні літературні студії. Феномен дому в літературознавчій перспективі: зб. наук. праць. Київ, 2016. Вип. 13. С. 522–535.
5. Стеценко А. С. Жанрова ідентичність католицького роману (на матеріалі роману «Щоденник сільського священика» Жоржа Бернаноса) // Сучасні літературознавчі студії. У просторі наукового пошуку В. І. Фесенко. Київ, 2014. Вип. 11. С. 506–513.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав:

6. Stetsenko A. S. Musical code of confession in French Romantic novel // *Romanticism in Literature. On the Cross-road of Époques and Cultures*. Tbilisi: Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature, 2017. Vol. XI. Part 2. P. 371–381. ISSN 1987-5363.

Статті в українських виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних:

7. Стеценко А. С. Інтерсеміотичні стратегії аналізу словесно-музичного дискурсу у французькому літературознавстві (досвід А.-М. Арма) // Кременецькі компаративні студії: наук. часопис / ред.: Чик Д. Ч., Пасічник О. В. Кременець, 2017. Вип. 7. Т. 1. С. 294–305.

Статті в інших виданнях:

8. Стеценко А. С. Сказане Генрі Джеймсом й почуте Бенджаміном Бріттенем // Американські літературні студії в Україні. Філософія творчості Генрі Джеймса: український погляд. Ніжин, 2016. Вип. 9. С. 187–197.
9. Стеценко А. С. Онтологія сповіді ХХ століття у системі відношень слова та звуку // Музична фактура літературного тексту: інтермедіальні студії / ред.: С. П. Маценка. Львів: Априорі, 2017. С. 185–195.
10. Стеценко А. С. Роман Ж.-П. Сартра «Нудота» в партитурі джазової імпровізації // Літературно-джазові імпровізації: інтермедіальні студії / ред.: С. П. Маценка. Львів: Вид. Срібне слово, 2019. С. 17–26.

АНОТАЦІЯ

Стеценко А. С. Сповідальна модальність французького роману доби модернізму: діалог літератури і музики.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 – література зарубіжних країн. – Київський національний лінгвістичний університет. – Київ, 2019.

Роботу присвячено дослідженню сповідальної модальності французького роману доби модернізму у площині діалогу літератури та музики. Тема дисертації окреслила дві основні наукові проблеми: взаємодію літератури та музики як двох

відмінних семиотичних систем та особливості сповіді як наративної модальності романів Л.-Ф. Селіна «Подорож на край ночі», Ж.-П. Сартра «Нудота», Ф. Моріака «Гадючник», Ж. Бернаноса «Щоденник сільського священика».

Запропоноване дослідження експлікує важливість аналізу музичних аспектів оповіді героя роману, аргументує зв'язок сповідальної оповіді та музики, що дозволяє перевідкрити текстове повідомлення французького роману доби модернізму в координатах літературознавчого дискурсу початку ХХІ століття. У діахронічному розрізі французького роману висвітлено різностильові гармонії нарації героя-оповідача (романтична, мінімалістична, атональна, джазова).

Проведене дослідження дозволило розширити методологічні горизонти вивчення теми сповіді у художньому тексті.

Ключові слова: сповідальна модальність, французький роман, модернізм, музика, інтермедіальність, наративність, оповідь, гармонія.

АННОТАЦІЯ

Стеценко А. С. Исповедальная модальность французского романа эпохи модернизма: диалог литературы и музыки.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.04 – литература зарубежных стран. – Киевский национальный лингвистический университет. – Киев, 2019.

Работу посвящено исследованию исповедальной модальности французского романа эпохи модернизма через призму диалога литературы и музыки. Тема диссертации очертила две основные проблемы: взаимодействие литературы и музыки как двух различных семиотических систем и особенности исповеди как наративной модальности романов Л.-Ф. Селина «Путешествие на край ночи», Ж.-П. Сартра «Тошнота», Ф. Мориака «Клубок змей», Ж. Бернаноса «Дневник сельского священника».

Предложенное исследование эксплицирует роль анализа музыкальных аспектов наррации героя романа, аргументирует связь исповедального повествования и музыки, что позволяет перепрочитать текстовое сообщение французского романа эпохи модернизма в координатах литературоведческого дискурса начала ХХІ века. В диахроническом разрезе французского романа освещены разностилистические гармонии наррации героя-рассказчика (романтическая, минималистическая, атональная, джазовая).

Исследование позволило расширить методологические горизонты изучения темы исповеди в художественном тексте.

Ключевые слова: исповедальная модальность, французский роман, модернизм, музыка, интермедіальность, наратив, повествование, гармония.

ABSTRACT

Stetsenko A. S. Confessional Modality of the French novel in the age of Modernism: Musico-Literary dialogue.

The thesis for the Candidate of Science in Philology. Specialty: 10.01.04 – Literature of Foreign Countries. – Kyiv National Linguistic University. – Kyiv, 2019.

The thesis focuses on identifying the confessional modality of the early 20th century French novel through the prism of the dialogue between literature and music. The chosen topic has outlined two main problems. On the one hand, this is the interaction between literature and music as two distinct semiotic systems. On the other, the research on confession as a narrative modality of such novels as «Journey to the End of the Night» by L.-F. Céline, «Nausea» by J.-P. Sartre, «Viper's Tangle» by F. Mauriac and «The Diary of a Country Priest» by G. Bernanos.

Interdisciplinary nature of the research necessitated resorting to diverse methodological tools. The author actively reflects, synthesizes and critically explores the positions and concepts of the works of leading French scholars in the field of literary criticism, semiotics, cultural studies, reception theory, epistemology, hermeneutics and linguistics.

The author provides a nuanced analysis of musico-literary discourse in French novel, drawing upon the works of the Ukrainian scholar S. Matsenka, semioticians U. Eco and E. Tarasti, French researchers on the intertextual and intersemiotic aspects of a novel G. Genette and A.-M. Harmat. Proceeding from the core statements of these works, the author of the thesis deals with a number of controversial theoretical problems: the possibility of creating musical narratives within the framework of a literary text, the ways and conditions for the interaction of two semiotically different arts etc.

The confessionality of French novel's narrative modality was analyzed on the basis of G. Genette's definition of the notion «narrative modality» in «Figures», as well as due to the works of French literary scholars G. Gusdorf, J. Russet, Ph. Lejeune, who paid much attention to confessional discourse in the early 20th century French novel while investigating the poetics of autodiegetic genres.

The thesis sets out the idea of the immanent connection between the confessional modality of a novel and music. The poetical analysis of French Romantic and 20th century novel has demonstrated, that when character's story of Self emerges from a confessional intention, this makes the narrative strive for music or, in other words, this makes the narrative acquire musical parameters (particular tempo, rhythm, intonation, etc.). The analysis of these parameters alongside with the development of the typology of confessant's figures of speech (based on «A Lover's Discourse: Fragments» by R. Barthes) allowed highlighting a number of musicological categories, the constructiveness of which is particularly revealing in the field of the analysis of the French novel's confessional modality.

One of the key tasks of the study was to develop a terminology dictionary for describing the confessional modality of the novel in the intermedial aspect. Such dictionary became a logical continuation of earlier attempts to combine the subject of confession and music by M. Foucault, J.-J. Rousseau, and M. Uvarov. The basic notions which the author substantiated throughout the analysis of the 20th century French novel were the notions of confessional harmony, the melodic/harmonic voices of confessional narrative, «tonic» figures/ atonality /dodecaphony techniques of confessional narrative.

The thesis sets out to specify the socio-historical situation at the turn of the 19th and 20th centuries, which determined the changes in the harmony of the confessional narrative in the French novel of this period. The actualization of confessional discourse in XX century French novel has become noticeably more complicated: a protagonist, who

is often a participant or a witness of the war, gets a fear to tell the truth about himself (like Ferdinand Bardamu, in «Journey to the End of the Night» by L.-F. Céline). This fear forces him to deny, to flee and speak ironically on the subject of confession. Despite the fact that, at the level of «*histoire*» (content of narrative by G. Genette) the novels («Nausea» by J.-P. Sartre, «Journey to the End of the Night» by L.-F. Céline) do not emphasize explicitly the role of confession in the episteme of the twentieth century, the involvement of musical metalanguage into the analysis of these novels through the aspect of their narrative modality (the level of «*recit*» or «the discourse or narrative itself» by G. Genette) convinces in the deep intimacy and confessionality of literary Modernism, allows to outline a common line between such different ethical and stylistic paradigms as the novel of «total negation» («Journey to the End of the Night» by L.-F. Céline), the Catholic novel («Viper's Tangle» by F. Mauriac and «The Diary of a Country Priest» by G. Bernanos), an existentialist novel («Nausea» by J.-P. Sartre).

The new methodological perspective of studying the confessional modality of the French novel through the dialogue of two semiotically different arts allows combining literary and musical metalanguages in order to form the confessional image of twentieth century novel and to reveal the confessional facets of even those novels that traditionally have not been reviewed under an angle of confessionality.

Key words: confessional modality, French novel, Modernism, music, intermediality, narrative, harmony.